

va fer una tasca impagable, en la qual cal incloure els directoris d'investigadors espanyols i també un de llatinoamericans.

La seva dimensió internacional fou molt rellevant, ja que establia acords i convenis de col·laboració amb importants institucions estrangeres. En aquest sentit, vull remarcar que Espina em va encomanar una recerca sobre la investigació en comunicació en els estats de la Unió Europea, que estava previst publicar-la en anglès, en una editorial nord-americana amb la qual hi havia un conveni signat. Malauradament, a causa de la manca de compliment d'una persona, aquesta bella realització, única en el món fins ara, no va poder veure la llum. Quina llàstima! De tota manera, la nostra revista li va dedicar sencer en català el número 21, l'any 1997.

Va crear un premi a la recerca en comunicació, que va atorgar guardons a distingits investigadors, no només catalans, dels quals sovint es premiava les tesis doctorals. Quan el Centre va desaparèixer, mercès a Lluís de Carreras, director del primer Consell de l'Audiovisual, aquest premi va seguir existint, i després el va continuar l'actual Consell de l'Audiovisual, fins que, posteriorment, va donar-hi un altre plantejament.

Al número 22 de la nostra revista, s'hi va publicar un ampli dossier, en el qual, per cert, jo vaig col·laborar amb un text

sobre la dimensió internacional del Centre, que, dissortadament per a mi, no es va publicar, per causes que ignoro. Sortosament, el podeu trobar a les pàgines 135-141 del llibre.

En el llibre, s'hi ofereix una llista de totes les personalitats, no únicament del nostre àmbit, que van col·laborar-hi, la qual cosa palesa l'amplitud de mires que tenia i el prestigi de què gaudia.

Posteriorment, des d'una altra perspectiva, Miquel de Moragas, que en fou també un col·laborador rellevant des del principi, va crear Incom.

Voldria acabar afirmant que trobo a faltar l'existència del Centre amb la seva fisonomia i el seu caràcter. Hi van col·laborar molts distingits col·legues meus, i va estar sempre obert a tota iniciativa que fos seriosa i que respongués a una necessitat real en el nostre camp. Jo vaig ser molt feliç treballant amb Espina i el seu equip tècnic i administratiu, bàsicament femení, i recordaré sempre els despatxos del Palau de la Generalitat i després els de la Via Laietana. En tot aquest munt de projectes, de col·legues i de col·laboradors, hi havia sempre una referència indefugible: Wifredo Espina. Hem d'agrair la tasca que va fer per la nostra recerca, partint de la premissa que no pretenia ser cap comunicòleg.

Manuel Parés i Maicas

BELLMUNT, Cinta S.

Darrerera el micro. 69 anys de ràdio a Tarragona
Tarragona: Arola Editors, 2002

Pot despertar interès un llibre que narra la història d'un mitjà de comunicació en una ciutat determinada? Què aporta al procés de globalització el coneixement de la implantació i el desenvolupament d'un medi local? En un moment en què l'estudi de la història pateix el menyspreu d'una societat enlluernada pels avenços tecnològics i científics, és quan més

necessària esdevé la publicació d'obres que reflecteixen el passat. Sens dubte, la recuperació de la memòria col·lectiva és sempre un bon exercici per entendre el present i plantejar-se el futur, objectiu que aconsegueix l'obra comentada.

El llibre, de lectura fàcil, articula els seus dotze capítols, ordenats cronològicament i anomenats a partir dels fets

històrics radiofònics més significatius en la ràdio tarragonina, en tres parts fonamentals:

- La primera està dedicada als inicis de la radiodifusió a la ciutat de Tarragona, per tant, a Ràdio Tarragona.
- La segona explica com la fi del franquisme va afectar els continguts, però també la construcció de l'actual mapa radiofònic, amb l'aparició de noves estacions.
- La tercera és una aposta cap al futur a partir dels reptes que planteja la tecnologia digital.

L'obra, però, és una excel·lent excusa per mantenir viu el debat sobre el sentit de la comunicació local en un món globalitzat. El seguiment històric que proposa fer permet abordar qüestions com ara: què és i què ha d'ésser la futura ràdio local. Potser no és aquest l'objectiu principal que s'ha plantejat l'autora, però la manera com narra els esdeveniments permet anar més enllà de la simple trajectòria d'un mitjà de comunicació.

En els seus inicis, la tecnologia limitava la producció al propi àmbit de difusió, per la qual cosa es buscava reforçar la identificació emocional amb l'entorn més pròxim, com una estratègia per fer atractiu el producte. És per això que el seguiment de les activitats de l'equip de futbol local, el Nàstic, i de la Processó del Sant Enterrament varen figurar entre els principals assumptes tractats en la programació de Ràdio Tarragona. És també aquesta connexió sentimental la que pot explicar l'aparició en antena d'en Maginet, personatge interpretat per J. M. Tarrassa, un dels locutors que varen radiar l'emissió inaugural i també una de les persones més rellevants de la radiodifusió a Tarragona. En Maginet representava un nen tarragoní i la seva principal tasca radiofònica era animar en les variades campanyes benèfiques que s'organitzaven des de l'emissora. Tot i la millora tecnològica i el creixement

de l'oferta d'estacions, la identitat es va continuar afermant des de l'atenció a les tradicions culturals, com ara, per exemple, la transmissió de les jornades de castells.

L'increment d'emissores i també l'absorció d'algunes de ja existents per les cadenes d'àmbit de difusió estatal van introduir canvis en aquesta concepció inicial, però sempre mantenint l'esperit de necessària connexió amb l'entorn. Així, la lògica evolució tecnològica és utilitzada ara per aprofundir en les temàtiques socials i culturals de la ciutat, però també de la comarca. En aquest sentit, l'autora destaca l'important paper de la cadena Ser en la construcció de l'actual mapa de la ràdio a Tarragona, però també la seva confiança en joves valors radiofònics que han exportat idees i maneres de fer pròpies a uns altres àmbits comunicatius, com és el cas d'El Terrat.

Mereix un punt de reflexió la incidència que estacions d'àmbit local tenen en la vida de la seva pròpia comunitat. Molts són els detalls que s'apunten sobre com Ràdio Tarragona, la primera emissora de la ciutat, va afrontar el període del franquisme: des de la seva reobertura, després del tancament per part de les tropes franquistes, gràcies a una subscripció popular, fins com va continuar treballant la connexió sentimental amb l'audiència, malgrat que no s'hi pogué comunicar en català. De fet, l'excusa del seu caràcter localista va permetre que, des del 1963 fins al 1975, s'emetés un «comentari periodístic en llengua catalana».

Esdevé particularment interessant la descripció de la producció radiofònica un cop es proclama la llibertat informativa l'any 1977. La necessitat d'explicar amb detall els esdeveniments sociopolítics que se succeïen superava amb escreix les dificultats tècniques que imperaven en la ràdio del moment. La rapidesa i la immediatesa, característiques pròpies de la ràdio com a mitjà d'informació, per fi es van poder explotar, ja que es col·locava el micròfon allà on es produïa la notícia. Val

a dir que s'aplicaven a qualsevol temàtica d'interès per a la ciutat encara que no fos política. La relació dels fets descrits, que aporta l'autora en forma de testimonis dels propis protagonistes, mostra com les emissions radiofòniques actuaven d'autèntiques dinamitzadores socials.

La concessió de noves freqüències va augmentar considerablement l'oferta de programes. Paral·lelament, les estacions acordaven protocols de col·laboració o bé s'adscrivien a cadenes estatals. Al començament, van poder mantenir un alt índex de senyes d'identitat, però a mesura que la vida política es tranquil·litava, les franges de desconexió local van començar a minvar.

I el futur? De nou torna a aparèixer la ràdio local, ara en la figura de l'emissora municipal Tarragona Ràdio com un model que ha de reflectir les expectatives, els conflictes, les festes, les opinions... de la comunitat a la qual s'adreça. Aquest tipus d'estacions actuen de contraoferta de les grans cadenes, que, a Tarragona ciutat com en d'altres indrets, cospen el mercat radiofònic. Però a la difusió hertziana s'ha de sumar l'emissió en línia, que està estimulant l'aparició de nous projectes pensats també en clau local.

La revisió històrica ha permès constatar que no es poden aplicar els mateixos paràmetres de rendibilitat en aquest tipus d'estacions que a les cadenes d'àmbit estatal. En aquestes últimes, l'aspecte econòmic preval per damunt de l'impacte social, en canvi, a les locals i municipals, s'hi treballa gràcies a l'aprofundiment en els continguts de proximitat. Des del procés de globalització, s'haurà de tenir present un espai per a aquest tipus de propostes que, a mesura que les ciutats creixen, poden multiplicar-se a partir de la divisió de districtes o barris.

El passeig històric plantejat per l'autora esdevé de suma utilitat per afrontar els nous reptes del futur. L'emissió per Internet amplia la capacitat d'acció de les estacions, a més, s'hi afegeixen nous ser-

veis, com ara la ràdio a la carta i, el que és millor, la connexió mitjançant mòdem arreu del món. En una societat on els moviments migratoris sembla que es consoliden com una forma de vida, la possibilitat d'aproximar-se emocionalment al lloc d'origen és ja una realitat.

En l'últim capítol, l'autora sent també la necessitat d'apel·lar a la falta de creativitat de la ràdio actual amb una oferta homogènia centrada exclusivament a aconseguir incrementar l'audiència. Per tant, l'augment d'estacions no ha comportat necessàriament propostes programàtiques més variades. També observa, en aquesta ocasió amb optimisme, la tasca de formació que s'està efectuant des de la Universitat Rovira Virgili, on ja es disposa d'una emissora en línia.

El llibre inclou, a més, un índex onomàstic complet de les persones que van fer i que fan possible la ràdio a la ciutat. És aquesta una manera de reconèixer l'empenta d'aquells que s'han dedicat durant seixanta-nou anys a la producció i a la realització radiofòniques. Al llibre, hi ha també algunes fotografies que posen cara a les veus de l'antena.

L'autora, llicenciada en Ciències de la Informació i periodista de professió, s'ha proposat fer un seguiment detallat de la posada en marxa del projecte Ràdio Tarragona i el posterior desenvolupament del mitjà a la ciutat fins ara. Es tracta d'un treball rigorós i exhaustiu en la recerca de documentació específica en el qual les fonts vives i els arxius personals són part fonamental. De fet, la pròpia autora agraïx la facilitat per accedir-hi, ja que, sense aquesta valuosa informació, el llibre sens dubte no hagués estat possible. Aquesta circumstància acostuma a envoltar aquells que volen acostar-se a la història més pròxima en el temps.

Maria Gutiérrez

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Comunicació
Audiovisual i de Publicitat